

Länstyrelsen
Västerbotten

Länstyrelsen
Norrbotten

Skrivelse

1(4)

Ärendebeteckning:
Västerbotten: 341-8438-2021
Norrbotten: 340-12969-2021
Sametinget: 5.2.6-2021-1532

2021-09-21

Lena Erixon
trafikverket@trafikverket.se

Skrivelse beträffande ansvar för funktion av passager över väg och järnväg

Länstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län samt Sametinget tillskriver Trafikverket beträffande ansvarsfrågan för funktion av passager över väg och järnväg enligt nedanstående redogörelse. Detta med anledning av att dessa frågor om vilt- och renpassager aktualiserats i bland annat det pågående arbetet med Norrbottenbanan.

Bakgrund

Rennäring är ett näringsfång som av hävd bedrivs i den nordliga delen av Sverige och renbetesrätt råder på ungefär 50 procent av landets yta. Grunden inom rennäringen, eller renskötseln, är att renarna strövar och/eller flyttas mellan olika betesmarker. Dessa betesmarker har olika egenskaper som gör dem betydelsefulla för renskötseln vid olika tider på året. För att förflytta sig mellan de olika områdena använder renarna särskilda vandrings- och flyttleder som är belägna till stråk som underlättar denna förflyttning genom landskapet. Flera av dessa flyttleder är också utpekade som riksintresse enligt 3 kap 5 § miljöbalken. Flyttlederna innehåller ofta svåra passager som exempelvis älvar, vägar eller järnvägar, särskilt vid flytt till och från vinterbetesmarkerna.

Med ett ökat markanspråk till andra ändamål än rennäring påverkas dessa vandrings- och flyttleder. Att flyttleder skärs av genom nya transportleder, att skogen brukas där renen har sina betesmarker och att bebyggelse och verksamheter tillkommer kan medföra negativa konsekvenser för möjligheten att driva renskötsel. Vägar och järnvägar innebär inte bara ett hinder för flyttningar, utan innebär också en risk för olyckor med ren och vilt med skador på fordon och trafikanter som följd. För passering av stängslade vägar sker förflyttningar med samlad renhjord. När renarna till exempel ska flyttas över E4 idag måste vägen stängas av och det är en såväl tids- och resurskrävande som riskfylld process för de inblandade.

Trafikverket har under det senaste decenniet på ett vällovligt sätt ökat ambitionen när det gäller att ordna fungerande passager för vilt och fritt strövande renar i väg och järnvägsprojekt. För närvarande görs stora satsningar på detta i Norrbottens och Västerbottens län. Det utreds och planeras exempelvis nya faunapassager över europavägarna, Malmbanan

Länstyrelsen Västerbotten
Storgatan 71 B, 901 86 Umeå
010-225 40 0, vasterbotten@lansstyrelsen.se

Länstyrelsen Norrbotten
Stationsgatan 5, 971 86 Luleå
010-225 50 00, norrbotten@lansstyrelsen.se

Sámedigge/Sametinget
Box 90, 981 22 KIRUNA
0980-78030, kansli@sametinget.se

2021-09-21

samt flertalet ren- och viltpassager i projekt Norrbotniabanan. Lokaliseringen av passagerna planeras i samråd med samebyarna. Trots detta finns det dock inga garantier för att passagerna sedan fungerar i praktiken. Dels är djurens beteende generellt svårt att förutse, dels kan förändringar i omkringliggande mark- och vattenområdena påverka renarnas vandringsmönster. Om renarna inte kan använda passagerna för fri strövning kan uppsamlingshagar uppföras i anslutning till passagerna så att renarna istället kan flyttas över vägen/järnvägen på ett säkert sätt. Med hjälp av detta går det ändå att få ut en stor nytta av de påkostade vilt- och faunapassagerna. Enligt 16 § rennäringslagen har samebyn, i samråd med markägaren, rätt att uppföra arbetshage eller annat stängsel för renarna som behövs för renskötsel. Denna paragraf hanterar dock inte kostnaderna för anläggningen eller för mark som ska tillhandahållas för detta. Enligt 94 § rennäringslagen döms den som med uppsåt eller oaktsamhet stänger av en flyttningssväg för ren till böter. Detta kan tolkas som att lagstiftarens intention är att framkomligheten för renarna inte ska försämrats (i enlighet med rennäringslagen), men om ett annat allmänt intresse eller riksintresse (t.ex. en ny väg eller en järnväg) anses väga tyngre ska verksamheten anpassas för att minimera negativ påverkan (i enlighet med miljöbalken). Länsstyrelserna och Sametinget ser bekostandet/anläggandet av uppsamlingshagar som en del av en sådan anpassning som den som orsakar behovet av hagen bör ha ansvaret för.

Beskrivning av ärende

Det har kommit till vår kännedom att Trafikverket idag har som praxis att varken planera för, bekosta eller sätta upp dessa uppsamlingshagar. Detta trots att de ofta är nödvändiga för att passagerna överhuvudtaget ska fungera för renar. Det handlar dessutom om, i sammanhanget, mindre kostnader för Trafikverket. Vad vi har förstått informerar Trafikverket heller inte berörda markägare om att ytterligare markanspråk i form av stängsel/hagar kan bli aktuellt vid passagerna. Det saknas alltså en transparens gentemot de markägare som kan tvingas tillhandahålla sin mark efter att projektet färdigställts. Markägaren kan också ha planerat att använda marken för ett annat ändamål så att det uppstår en målkonflikt i markanvändningen. Detta aktualiserades exempelvis efter byggnationen av Botniabanan, där markägaren utan förvarning tvingades tillhandahålla mark för uppsamlingshagar. Med dagens praxis blir det också enskilda renägare och/eller markägaren som tvingas betala för material till hagarna och de arbetskostnader som uppförandet innebär. Detta ovanpå den negativa konsekvens som uppförandet av en ny barriär redan innebär för rennäringen och ofta även för markägaren. Länsstyrelserna i Norr- och Västerbottens län samt Sametinget anser dock att det enda rimliga är att Trafikverket, som har intresse av och har byggt vägen/järnvägen, ska bekosta hagarna samt informera om och planera för denna eventuella konsekvens.

Vi är medveten om att det inte finns lagstöd för Trafikverket att ta mark i anspråk för detta i en väg- eller järnvägsplan då en uppsamlingshage inte är att anse som en väg- eller järnvägsanordning. Vi ser dock inga rättsliga

2021-09-21

hinder för att denna fråga hanteras på andra sätt och att Trafikverket förändrar sin praxis och tar helhetsansvaret för passagernas funktion.

Förslag på förändrad praxis

Det är för oss självklart att det är Trafikverket som har ansvaret för att få till godtagbara passager över transportleder och, vid behov, uppföra uppsamlingshagar vid såväl befintliga som nya passager. Hur frågan ska hanteras och budgeteras är dock Trafikverket själva bättre lämpade att svara på. Ett potentiellt tillvägagångssätt, när nya väg- och järnvägsplaner tas fram, är att lägga in en skyddsåtgärd på plankartan om ett ”erbjudande om uppsamlingshage” i likhet med dagens ”erbjudande om bullerskyddsåtgärd”. Förslag på lokalisering och omfattning av uppsamlingshagarna skulle också kunna redovisas i illustrationskartorna efter samråd med sameby och markägare. Detta kan göras även om beslutet sedan tas i annan ordning i likhet med de förslag till lokaliseringar av ersättningsvägar som anges på illustrationskartor idag. Att frågan på något sätt hanteras i planeringskedet skulle oavsett förbättra förutsättningarna för en lämplig lokalisering av hagarna för att säkerställa passagens funktion för såväl vilt som ren samtidigt som berörda markägare får kännedom om att uppsamlingshagar kan behöva sättas upp på deras mark. Länsstyrelsen och Sametinget anser också att Trafikverket har ett ansvar i denna fråga även när behovet av uppsamlingshagar uppstår vid befintliga vägar och järnvägar.

Även om själva markåtkomsten för hagarna ordnas av berörd sameby i samråd med markägaren, i enlighet med rennäringslagen, anser vi att det enda rimliga är att Trafikverket står för, som minst, kostnaden för uppsamlingshagarna. Om vårt förslag, mot förmodan, skulle kräva förändringar i förordningar eller ett regeringsbeslut så förespråkar vi sådana förändringar. Detta för att Trafikverket ska kunna fortsätta genomföra viktiga infrastrukturprojekt med funktionella passager för vilt och ren, utan att extra kostnader hamnar på samebyar och markägare.

Helene Hellmark Knutsson
Landshövding
Länsstyrelsen Västerbottens län

Lotta Finstorp
Landshövding
Länsstyrelsen Norrbottens län

Håkan Jonsson
Styrelseordförande
Sametinget

2021-09-21

Sändlista för kännedom:

Infrastrukturdepartementet

Helena Eriksson, Regiondirektör Trafikverket Region Nord

Birgitta Johnson, Regiondirektör Trafikverket Region Mitt